

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та
національної безпеки
Кафедра економічної теорії, інтелектуальної
власності та публічного управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

БОНДАРЕНКО ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 332.024:630
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ
ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

В. І. Бондаренко
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
Войтенко Архип Борисович
(прізвище, ім'я, по батькові)

к.н.держ.упр., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2020

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: Бондаренка Володимира Івановича

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «11» грудня 2020 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____
(підпис)

Якобчук В.П.
(прізвище, ім'я, по батькові)

«11» грудня 2020 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Бондаренко Володимир Іванович захистив
(прізвище, ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

-
(науковий ступінь, вчене звання)

_____
(підпис)

Пугачова Н.С.
(прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Бондаренко В. І. Організаційно-економічний механізм розвитку лісогосподарської діяльності в регіоні. – Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування – Поліський національний університет, Житомир, 2020 р.

В роботі розглядаються проблеми вдосконалення організаційно-економічного механізму управління сталим розвитком лісового сектору регіону. Сформовано інтегральне бачення господарського механізму управління як цілісної системи, що має внутрішню структуру і зовнішнє середовище, показано концептуальні напрями реформування системи регулювання лісового комплексу.

Проаналізовано фактори та характеристики розвитку орендних відносин у регіоні та виявлено основні закономірності їх становлення. Запропоновано модель реформування організаційно-економічного механізму управління, що включає його економізацію, екологізацію і соціалізацію, обґрунтовані основні напрямки посилення екологізації.

Ключові слова: лісовий комплекс, ліс, екологізація, соціалізація, сталий розвиток, державне регулювання, економізація.

SUMMARY

Bondarenko V. I. Organizational and economic mechanism of development of forestry activities in the region. Qualifying work on obtaining an educational degree Master in specialty 281 «Public management and administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2020.

The paper deals with the problems of improving the administrative and economic mechanism for managing the sustainable development of the forest sector in the region. An integral vision of the economic management mechanism as an integral system with an internal structure and external environment is formed, and conceptual directions for reforming the forest complex regulation system are shown.

The factors and characteristics of the development of lease relations in the region are analyzed and the main patterns of their formation are identified. A model of reforming the organizational and economic management mechanism is proposed, including its economization, Greening and socialization, and the main directions of strengthening Greening are justified.

Keywords: forest complex, forest, greening, socialization, sustainable development, state regulation, economization.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНА СХЕМА І МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ	8
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ЛІСОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ ТА ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РІВНЯ ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	16
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВИМ КОМПЛЕКСОМ РЕГІОНУ	22
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	31
ДОДАТКИ	35

ВСТУП

Актуальність роботи визначається тим, що в умовах фінансової кризи та посилення соціально-екологічних протиріч загострилася проблема ефективного функціонування лісового комплексу. З іншого боку, вимоги сталого розвитку зумовлюють необхідність трансформації господарського механізму управління з урахуванням зростання значущості екологічного чинника в економіці та справедливого розподілу природної ренти.

У зв'язку з цим абсолютно неприпустимо положення, коли використання природних ресурсів не тягне за собою зростання добробуту населення і процвітання регіонів. Тому завдання формування моделі активної позиції держави в управлінні природним потенціалом і становлення суспільно-приватного партнерства в лісовому комплексі вельми актуальна.

Особливу гостроту проблемі надає той факт, що сучасний лісовий комплекс України підійшов до лісосировинних меж свого розвитку, що означає необхідність формування і реалізації стратегії, заснованої на поєднання інтенсивного і екстенсивного лісокористування.

Основним способом вирішення даної проблеми в умовах природокористування (лісокористування) та переважної державної власності на природні (лісові) ресурси, є побудова рентоорієнтованої системи оподаткування та диференційованих платежів, підвищення активності органів влади та інститутів регулювання та розвиток договірних або цивільно правових відносин.

Специфіку розвитку лісового господарства та лісогосподарської діяльності досліджували О. Мілашовської, В. Кравціва, В. Гоблика, Н. Маргіти, М. Лендєла, В. Мікловди, М. Полюги, М. Пітюлича, М. Нордберга, В. Паппа, І. Синякевича, М. Пили, І. Соловій, Ю. Туниці, Е. Томлінсона, Л. Полякової, О. Фурдичка, І. Юхновського та ін.

Дослідженню економічних механізмів приділяли значну увагу вчені та практики, але однозначного погляду так і не було сформовано, щодо сутності,

структури та сфери застосування лісових ресурсів, що свідчить про відсутність системного підходу до їх вивчення. Мало уваги приділено вивченню механізмів розвитку лісового господарства регіону, саме тому питання організаційно-економічного механізму розвитку лісогосподарської діяльності потребують нагального аналізу.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розробка наукових, методичних і практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління сталим, соціально-еколого-економічним розвитком лісового комплексу регіону.

Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- визначити концептуальну схему та методичний підхід до формування концепції сталого розвитку лісового комплексу або управління лісами;
- проаналізувати стан лісового комплексу України провести та інтегральну оцінку рівня його сталого розвитку;
- удосконалити організаційно-економічний механізм управління лісовим комплексом регіону.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування та розвитку лісогосподарської галузі діяльності у регіональному аспекті.

Предметом дослідження є теоретичні плани та прикладні засади покращання існуючого організаційно-економічного механізму розвитку лісогосподарської галузі в регіоні.

Методи дослідження. Основою методичного забезпечення формування механізму реалізації політики ефективного розвитку лісогосподарського комплексу має стати використання методів емпіричного та теоретичного дослідження: системний підхід для вивчення елементного складу механізму реалізації політики ефективного розвитку лісогосподарського комплексу як відкритої системи; методи кореляційно регресійного аналізу – для вивчення причинно-наслідкових слідчих зв'язків між показниками-індикаторами та прогнозування ключових показників; метод економіко-статистичного порівняння – для проведення порівняльних оцінок та групування господарських

ланок лісогосподарського комплексу на основі системи критеріїв; аксіоматичний метод – для визначення сутності, завдань і принципів реалізації політики ефективного розвитку комплексу; методів графічного аналізу – для наочного показу основних тенденцій використання та відновлення ресурсів, динаміки показників ефективності роботи суб'єктів господарювання.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що висновки дослідження можуть бути використані для підготовки фахових семінарів та конференцій, а також служити підґрунтям для подальших наукових розробок зазначеної проблематики. Кваліфікаційна робота написана в результаті опрацювання літературних джерел, законодавчих та урядових матеріалів, даних, отриманих з міжнародної інформаційної системи Internet.

Апробація результатів дослідження. Результатами роботи доповідались на науково-практичних конференціях Поліського національного університету. Висновки та результати роботи висвітлені в 3-х публікаціях.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи – 30 сторінок комп'ютерного набору. Список використаних джерел містить 37 найменувань на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

КОНЦЕПТУАЛЬНА СХЕМА І МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО КОМПЛЕКСУ АБО УПРАВЛІННЯ ЛІСАМИ

В умовах ринкових відносин та глобалізації економіки підвищується актуальність вирішення проблем забезпечення ефективного розвитку лісогосподарського комплексу на основі принципів безперервності, невичерпності та комплексності використання лісу як стратегічно важливого ресурсу держави. У вітчизняній економічній науці дослідження теоретичних основ та розробка практичних рекомендацій щодо вирішення широкого кола проблем розвитку лісогосподарського комплексу знайшли відображення в багаточисельних працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Аналіз літературних джерел показує, що питання розробки заходів щодо реалізації політики ефективного розвитку лісогосподарського комплексу в межах окремого регіону мають, в основному, постановочний характер, а переваги ринкових механізмів, які успішно застосовується в зарубіжній практиці, недостатньо вивченими та обґрунтованими.

Це ставить додаткові вимоги до рівня організації економічної діяльності і передбачає перегляд низки базових принципів усього механізму функціонування лісогосподарського комплексу (посвячуючи увагу питанням власності на лісові ресурси та організаційні форми господарювання) з ціллю його адаптації до ринкового середовища (створення ринкової інфраструктури), а також вирішенню проблем фінансового забезпечення (удосконалення фінансового механізму). У додаткового обґрунтування також потребують принципи формування та реалізації політики ефективного розвитку лісогосподарського комплексу в умовах переходу від адміністративних методів управління до ринкових.

Політика ефективного розвитку лісогосподарського комплексу повинна передбачати розробку теоретико-методологічних підходів до вдосконалення

механізму реалізації регіональної політики, спрямованої на підвищення ефективності функціонування лісогосподарського комплексу регіону. Це також передбачає проведення аналізу лісоресурсного потенціалу регіону, а також комплексної оцінки ефективності розвитку лісогосподарського комплексу. На основі отриманих результатів повинні бути визначені перспективні напрямки розвитку лісогосподарського комплексу регіону та обґрунтовано базові конкурентні стратегії розвитку окремих лісокористувачів. Основний акцент уваги повинен бути спрямований на обґрунтування складу, структури та принципів функціонування організаційно-економічного та інституційного механізмів поєднання ринкових методів та інструментів для забезпечення реалізації політики ефективного розвитку лісогосподарського комплексу регіону [15].

Політика також повинна бути спрямована на вирішення фундаментальної проблеми обґрунтування та адаптації до галузевої специфіки розвитку лісогосподарського комплексу ринкових важелів, методів та інструментів, їх поєднання в єдиному економічному механізмі, націленому на підвищення ефективності розвитку лісогосподарського комплексу регіону та його господарських ланок.

Для досягнення цієї мети потрібно вирішити ряд завдань:

- визначення змісту та концептуальних принципів політики розвитку лісогосподарського комплексу регіону;
- дослідження напрямків застосування ринкових важелів, методів та інструментів для вирішення проблем підвищення ефективності розвитку лісогосподарського комплексу;
- дослідження ресурсного потенціалу лісогосподарського комплексу регіону та особливостей його залучення в господарський оборот;
- проведення комплексного аналізу ефективності функціонування та тенденцій розвитку лісогосподарського комплексу регіону;
- обґрунтування методів оцінювання конкурентних переваг господарств лісогосподарського комплексу регіону;

- визначення цільових орієнтирів і базових конкурентних стратегій забезпечення ефективності розвитку лісогосподарського комплексу регіону;
- обґрунтування організаційно-економічних принципів формування механізму реалізації політики ефективного розвитку лісогосподарського комплексу;
- обґрунтування складу та принципів функціонування нових інститутів ринкової інфраструктури лісогосподарського комплексу регіону;
- розробка концептуальних принципів побудови механізму фінансового забезпечення реалізації проектних рішень на засадах самоокупності.

В рамках даної проблематики проєктні рішення повинні передбачати шляхи розв'язання низки конкретних фундаментальних задач:

- обґрунтування концептуальних принципів політики ефективного розвитку лісогосподарського комплексу регіону;
- обґрунтування організаційно-економічного механізму розвитку лісогосподарського комплексу;
- обґрунтування фінансового механізму розвитку лісогосподарського комплексу;
- обґрунтування інституційного механізму розвитку лісогосподарського комплексу [20].

Механізм реалізації політики розвитку лісогосподарського комплексу регіону повинен враховувати такі базові положення:

- створення умов для переходу до сталого розвитку лісокористувачів на всій території регіону з дотриманням міжнародних екологічних стандартів ведення лісового господарства;
- підтримання ряду конкурентоспроможних підприємств, які функціонують на засадах самофінансування та забезпечували реальний та прогнозний платоспроможний попит як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;

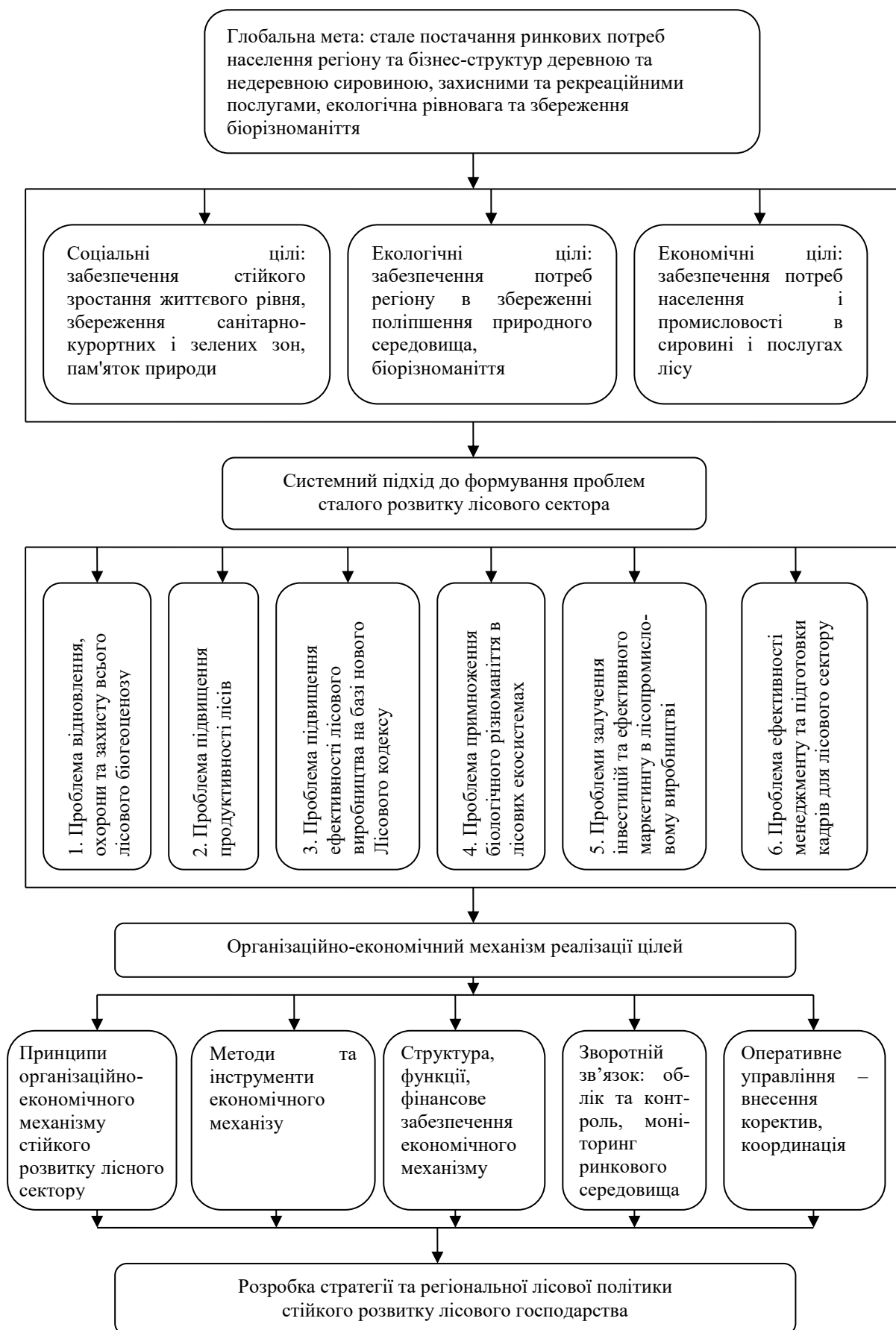
- забезпечення прискорення інвестиційного процесу, спрямованого на розвиток, технічне та технологічне переозброєння виробництва, орієнтованого на випуск конкурентоспроможної продукції;
- вивчення та перспективна оцінка попиту на лісопапірну продукцію, адаптовану до вимог споживачів на ринку, удосконалення маркетингової діяльності як на рівні окремих підприємств, так і на регіональному рівні;
- забезпечення максимального завантаження діючих деревообробних потужностей підприємств, які розташовані безпосередньо в районах вжитку або тих, які тяжіють до основних ринків лісопродукції;
- забезпечення пріоритетного розвитку лісопереробних підрозділів, які забезпечують збільшення обсягів промислового споживання деревини та комплексне використання деревинної сировини в регіоні;
- підвищення соціальної захищеності робітників галузі, збереження існуючих та створення нових робочих місць;
- випереджаюче розширення лісопереробних виробництв з метою залучення в переробку дрібнотоварної, низькоякісної деревини та деревних відходів;
- організація лісозаготівельного виробництва на принципах, які відповідають вимогам невичерпного і постійного лісокористування, а також охорона навколишнього середовища [31].

Процес практичної реалізації політики ефективного розвитку лісогосподарського комплексу повинен проходити по певних етапах. Перший етап: підготовчий, який повинен включати підготовку і здійснення першочергових заходів, наукове обґрунтування певних проблем, вивчення складу, структури та основних напрямів діяльності лісогосподарського комплексу регіону та його первинних ланок. Другий етап: аналітично-оціночний – повинен передбачати вивчення широкого арсеналу ринкових методів, важелів та інструментів на предмет їх використання в процесі побудови механізмів реалізації політики ефективного розвитку лісогосподарського комплексу, а також проведення комплексного аналізу та

оцінки тенденцій розвитку його господарських ланок. Третій етап: реалізаційний – передбачає обґрунтування основних програмних пропозицій, спрямованих на формування та обґрунтування принципів функціонування механізму реалізації політики ефективного розвитку лісогосподарського комплексу. Цей механізм має базуватися на закріпленні за кожним рівнем управління функцій реалізації програмних рішень із синхронізацією завдань виконавчих орган. Це дозволить забезпечити систему противаг між функціональними-галузевими структурами управління, а також баланс інтересів між співкористувачами та територіальними органами влади. Важлива роль відводиться обґрунтуванню фінансового механізму, який на відміну від існуючого, повинен передбачати залучення на всіх стадіях руху капіталу в виробничому процесі засобів ринкових посередницьких інститутів (страхових і лізингових компаній, банківських установ) і зовнішніх інвесторів, повинен підвищувати стимулюючу функцію фіскальних методів і забезпечувати фінансову незалежність суб'єктів господарювання.

Програмою передбачені наступні основні напрямки щодо здійснення стратегічної екологічної політики (рис. 1.1):

- удосконалення природоохоронного законодавства, системи екологічних обмежень та регламентації режимів природокористування;
- удосконалення економічного механізму охорони навколишнього природного середовища;
- досягнення нормативної якості навколишнього природного середовища за допомогою посилення екологічних вимог до природокористувачів;
- державна підтримка модернізації діючих виробництв при переході на маловідхідні, безвідходні та ресурсозберігаючі технології;
- ліцензування окремих видів діяльності в галузі охорони навколишнього середовища.

Рис. 1.1. Концептуальна формування механізму регулювання сталого розвитку лісового сектору регіону

При управлінні необхідно враховувати не тільки детерміновані параметри, що впливають на діяльність підприємства, а й стохастичні фактори, які є невід'ємною частиною будь-якого середовища, в якій воно функціонує. Облік стохастичних факторів дозволяє адекватно здійснювати математичне моделювання діяльності організаційної системи і конструювати механізми його адаптивної поведінки саме у випадковому середовищі.

При цьому керуючою системою є ринкова діяльність підприємств і організацій, що використовують лісову продукцію і різні корисності лісу з метою задоволення різноманітних потреб і потреб населення. Вплив ринкового характеру керуючої системи (потреби населення і організацій в продуктах і корисностях лісу) спонукає її чинити певний вплив на об'єкт управління. Об'єкт управління (лісгоспи) сприймають сигнали впливу і організовують свою господарську діяльність таким чином, щоб задовольнити потреби керуючої системи.

Рис. 1.2. Елементи моніторингу показників (індикаторів) процесу регулювання сталого розвитку лісового сектора

Для успішної реалізації концептуальної схеми формування механізму регулювання сталого розвитку лісового сектора економіки Краснодарського краю розроблена система моніторингу ключових показників, яка представлена на рис 1.2.

Таким чином, організаційно-економічний господарський механізм нами визначається як єдність внутрішньої і зовнішньої підсистем методів управління і форм регулювання сталого розвитку лісопромислового комплексу, внутрішня підсистема – сукупність правових, економічних, соціальних, організаційних та екологічних механізмів, зовнішня – інституційний та інформаційний механізми.

Основними напрямками вдосконалення організаційно-економічного господарського механізму лісового комплексу, які отримують подальший розвиток в нашому дослідженні, є посилення важливості економічних методів, зростання значущості обліку екологічних вимог, забезпечення більш повної компенсація економічного збитку внаслідок господарських дій, а також розвиток орендних відносин і добровільної сертифікації стійким управлінням лісами.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СТАНУ ЛІСОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ ТА ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РІВНЯ ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

До складу лісової промисловості або лісової індустрії входить лісозаготівельна галузь, лісопереробка, в т.ч. побічне користування. Лісозаготівельна промисловість, крім заготівлі лісу, включає також первинну переробку деревини і часто позначається як лісоексплуатація. Лісове господарство, у вузькому сенсі, є лісогосподарське виробництво, представлене широким розмаїттям господарських заходів з відтворення та охорони лісів.

Лісопромисловий комплекс або лісовий комплекс у вузькому сенсі слова розуміється як лісоексплуатація, як комплекс лісозаготівельних процесів і первинної переробки деревини і сукупність лісових підприємств. Його складовою частиною виступає лісовий фонд, його динаміка і відтворювальний елемент, тобто можна говорити про лісокористування як об'єкті нашого аналізу.

Як і раніше зберігається сировинна спеціалізація регіону і краю, а сировинний сектор економіки розглядається як основне джерело розвитку економіки. У цих умовах необхідні серйозні заходи з інтенсифікації лісового виробництва і зростання його ефективності за рахунок підвищення рівня багатоцільового використання лісових ресурсів, що вимагає залучення вкладень і створення умов для інвестування в проекти переробки деревної сировини і передбачає прискорене формування інтегрованих структур.

Лісове господарства в Україні ведеться та керується й здійснюється на основі Лісового кодексу України [20] та «Концепція Державної цільової програми розвитку лісового господарства України на 2016-2020 роки» [17]. Ця концепція визначає головні напрями та шляхи розвитку лісового господарства, такі як: зростання площ лісистості по всіх природних зонах до найліпшого рівня; збільшення та покращення природоохоронного потенціалу лісів та охорона їх біологічного різноманіття; приріст продуктивності, покращення якісного складу лісових насаджень; збільшення методів, які застосовуються для

розумного використання лісових ресурсів; збільшення стійкості лісових екосистем до впливу більшості негативних чинників середовища, зміна клімату; удосконалення нормативно-правової бази в галузі ведення лісового господарства та приведення до відповідності з міжнародними принципами сталого розвитку керівництва лісами; значного посилення та покращення державного контролю за захистом, охороною, відтворенням та використанням лісових ресурсів; - сприяння розвитку лісогосподарської освіти та науки; - значне розширення робіт спрямованих на захисне лісорозведення та агролісомеліорацію [21].

В той же час Україна повинна запроваджувати принципи сталого розвитку в цілому, та в лісовому секторі, зокрема. Наша країна взяла такі зобов'язання підписавши ряд декларацій на при участі в міжнародних Конференціях в Ріо, 1992 р., Гельсінкі, 1993 р. Лісабоні, 1998 р.; Варшаві, 2005 р. та Осло, 2011 р. а також в ряді інших.

За офіційними даними площа лісових насаджень в Україні становить майже 9491 тис. га, а щодо запасу деревини – 1,8 млрд. м³. Якщо не враховувати Російську Федерацію, то наша країна за апасами та площею лісу знаходиться на восьмому місці в Європі. Тоді як за лісистістю 15,8 %, Україна найгірша ситуація.

Показник лісистості практично втричі менший ніж, у таких країн, як Латвія, в двічі – Німеччина, Франція, Чехія та Італія. Цей показник у сусідній Білорусії та Польщі становить 44 % та 29 % відповідно. Оптимальною для України є лісистість 20 % [30],тому для цього варто збільшити площу лісових насаджень мінімум на 2–2,5 млн. га лісів. Запаси українських лісів, спеціалісти та міжнародні експерти, визначають, як повністю не використані. Заготівля лісу знаходиться в межах 50–60 % щорічного приросту, в той час, як в більшості країн Європи використання щорічного приросту складає 60–80 % [26].

Таблиця 2.1

**Головні показники ведення лісового господарства
в Україні за 2007–2017 р.**

	Обсяги продукції (товарів та послуг) лісового господарства (у фактичних цінах), млн.грн	Площа рубок, га	Заготівля деревини ¹ , тис.м ³		Кількість лісових пожеж, одиниць	Площа лісових земель, пройдена пожежами, га	Згоріло та пошкоджено лісу на пні, м ³	Збитки, заподіяні лісовими пожежами, тис.грн	Площа відтворення лісів, тис.га
			усього	у т.ч. від рубок головного користування					
2007	2956,3	476241	19013,9	7616,3	6100	13787	1304271	188412,2	73,6
2008	3382,7	425344	17687,5	7528,2	4042	5529	395257	58750,3	80,2
2009	3138,1	357949	15876,5	7211,8	7036	6315	223764	24686,4	80,9
2010	4097,7	402205	18064,6	7767,4	3240	3668	343840	26728,4	70,1
2011	5674,8	421750	19746,2	8647,5	2526	1049	11804	3215,9	72,4
2012	5911,6	417005	19763,6	8433,2	2163	3479	289291	56062,7	70,1
2013	6363,9	415420	20340,6	8484,0	1113	418	2496	1376,2	67,7
2014 ²	7739,9	382623	20672,4	8853,1	2003	13778	144694	51701,8	58,0
2015 ²	10778,2	399296	21924,2	9097,7	3813	14691	170686	20164,5	60,4
2016 ²	12838,8	386382	22612,8	9282,2	1249	1249	32559	8619,2	63,2
2017 ²	13774,6	419113	21923	9390,6	3131	5939	149775	45877,6	64,7

¹ За 1990-2002рр. наводяться дані щодо заготівлі ліквідної деревини.

² Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: [9]

Ліси та лісові господарства України мають ряд особливостей, таких як [16]: збільшення лісових насаджень за різними природними зонами (Лісостеп, Полісся, Українські Карпати, Степ,), які суттєво відрізняються за лісорослинними умовами, використанням лісових ресурсів та корисних властивостей лісу; методами ведення лісового господарства; здебільшого ліси мають екологічне значення, значна їх частка (майже 50%) має режим обмеженого лісокористування; досить велика кількість заповідних лісів (14,5 %), та продовжує зростати; практично половина лісів (лісових насаджень) по всі країні є штучно вирощеними та потребують додаткового та посиленого догляду; як вже зазначалось досить низький показник лісистості всієї території країни; велика частина площ лісів нароснується в зоні радіоактивного

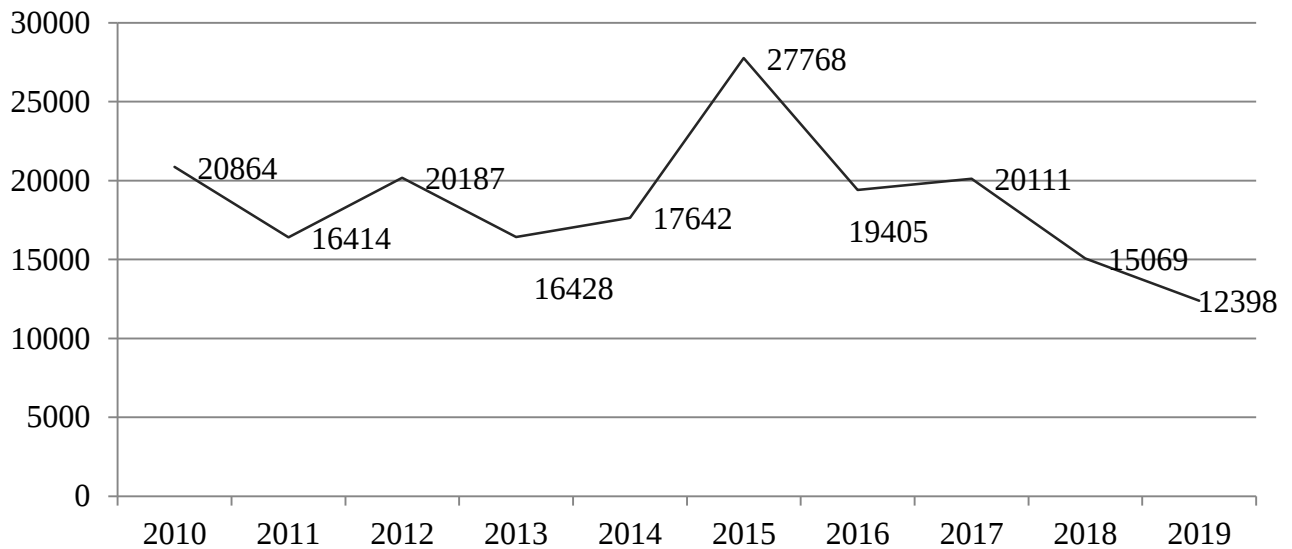
забруднення; закріпленням лісів за великими та стабільними лісокористувачами, відбулось історично [26]. Головні показники, щодо ведення лісового господарства в Україні наведені в табл. 2.1.

За даними табл. 2.1 можна побачити, що протягом майже всього періоду відбувається значне скорочення більшості показників лише у 2017 році спостерігаються незначні прирости. Отже, з даних табл. 2.1 можемо бачити негативну тенденцію до постійного зменшення лісових площ. Але, лісова галузь все ж таки володіє значними резервами щодо покращення існуючої ситуації. Ми вважаємо, що варто було б лісові господарства перевести на фінансову самоокупність, з метою самостійного покривання власних видатків за рахунок власних доходів, які виникають в наслідок своєї діяльності. Наприклад, переважна більшість лісовідновлювальних робіт варто фінансувати з державного бюджету, так це проходить в Польщі.

Також варто відмітити, що ведення підприємництва саме у лісовій галузі є досить ризиковим, не дивлячись на всі можливості щодо інвестицій. Це такі ризики, економічні (важко спрогнозувати ціни на землі лісогосподарського призначення і конкретно і саму деревину та побічну лісопродукцію), екологічні (виникнення лісових пожеж, пошкодження деревини шкідниками та хворобами), також і політичні (досить нестабільна політична ситуація, не можливо передбачити зміни, щодо політичного курсу). Думаємо варто покращити певні механізми в управлінні, застосуванні ринкових інструментів та політики щодо мінімізації впливу перерахованих ризиків та прийняти певні кроки по заохоченню інвестицій у лісову галузь господарство.

В той же час, існуючі трансформаційні зміни в українських лісах в найменше порушених природних екосистемах, викликані як дією різних чинників, як природних біотичних та абіотичних, так і викликаних людською діяльністю (антропогенними), що міцно взаємопов'язані один з одним та зумовлюють зниження біологічної стійкості та стабільності лісових екосистем [19, с. 79]. Тому утрату кількості лісових насаджень трапляється, як наслідок впливу певних чинників: пошкодження дикими тваринами та шкідливими

комахами, невідгідні умови клімату, хвороби лісу, пожежі, нестале ведення лісового господарства, забруднення довкілля, незаконні рубання лісу тощо. Втрату лісових насаджень внаслідок вище перерахованих чинників за період 2010–2019 рр. зображено на рис. 2. 1.

Рис. 2.1. Динаміка загибелі лісових насаджень за різними причинами в період за 2010–2019 рр. в Україні, га

Джерело: [9].

Вважаємо, якщо не враховувати певні питання сталого управління лісами та особливості ринкової економіки напряду показує динаміку розвитку лісових відносин в Україні. Тому, з врахуванням головних ідей сталого розвитку було розроблено ряд програмних та нормативних документів, що стосуються лісокористування.

Згідно до державної програми згідно Концепції [17] передбачено зростання площ лісів майже на півмільйона гектарів. З цією метою планується витратити 8,3 млрд. грн. з державного бюджету. А на всю програму в цілому майже 22 млрд. грн. Ці кошти мають витратитись на сертифікацію та інвентаризацію лісових насаджень відповідно з міжнародними стандартами, впровадження електронного обліку лісів (чіпування) та розпочати супутникове спостереження за вирубкою дерев, що зведе нанівець незаконне вирубування насаджень.

Варто сказати, що нині немає єдиної належної інформаційної бази щодо функціонування Державного агентства лісових ресурсів та інших міністерств, відомств та управлінь у віддані яких і знаходяться ліси. Інформування про сучасний стан та використання лісових ресурсів, охорону та відтворення є важливою економіко-правовою частиною дієвого та об'єктивного управління лісокористуванням. Тому нами і було запропонована певну модель, щодо обміну інформацією про стан лісових ресурсів та ведення лісового господарства в Україні.

Можна сказати, що відсутність відповідного інформаційного забезпечення, яке і показує реальну ситуацію функціонування лісогосподарства в країні, доступ до якої мали б незалежні експерти, фахівці у галузі охорони природи та і просто мешканцям даного регіону, про стан лісового господарства в цьому регіоні чи в країні в цілому, можна вказати, як недолік системи і принципів в управлінні та адміністрування лісового сектора.

В більшості інцидентів така інформація, яка публікується та оприлюднюється на офіційних сайтах та звітах, або розповсюджується засобами масової інформації, розміщує тільки загальні показники, що не завжди відображають існуючі проблеми, але й часто просто спотворюють та викривляють загальну картину. Тому, на нашу думку, варто детальніше показувати такі бази даних: реальний стан лісових ресурсів та головні показники ведення лісогосподарства із зазначенням підпорядкування відомству (органам керівництва); в розрізі окремих лісогосподарських підприємств; за окремішніми лісокористувачами; по кожному адміністративному району. На нашу думку, потрібно покращити законність та прозорості, в сфері розвитку лісової інфраструктури.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВИМ КОМПЛЕКСОМ РЕГІОНУ

Стале або адаптивне лісокористування полягає в забезпеченні збалансованості між економічними вимогами ефективного використання лісових ресурсів у лісовому секторі та задоволення потреб суспільства з одного боку, і вимогами відтворення, збереження та неухильного підвищення комплексної продуктивності, включаючи підвищення лісового потенціалу, як середньоутворюючого і зередньогозначущого, екологічних факторів, з іншого боку.

Забезпечення соціально та екологічно відповідального лісокористування означає формування екологічно орієнтованої лісової політики та екологічно стимулюючого організаційно-економічного механізму управління. Екологічна лісова політика повинна формуватися на основі визнання інтегральної та глобальної соціально-еколого-економічної цінності лісових ресурсів і здійснюватися за допомогою екосистемного управління лісами.

Основними напрямками вирішення екологічних проблем у лісовому комплексі виступають наступні заходи: організація та здійснення багатоцільового лісового господарства на основі принципів сталого розвитку та сталого управління лісами; екологічна структуризація галузей лісового комплексу, спрямована на охорону, захист, раціональне використання лісів, зростання їх комплексної продуктивності і підвищення лісоведення та екологічної безпеки всіх «лісових» виробництв; застосування ресурсозберігаючих, безвідходних, маловідходних, екологічно чистих та адаптивних технологій заготівлі, використання та відтворення лісових ресурсів; формування довгострокових програм використання та відтворення лісових ресурсів, як основи стратегій розвитку лісового комплексу країни і регіонів, які будуються на основі зваженого лісо-водно-екологічного та соціально-

економічного обґрунтування; будова цілісного, соціально-еколого-економічного господарського управління лісовим сектором економіки.

Стратегія, що базується на лісовому секторі економіки, вимагає модернізації, а саме: забезпечення високого темпу зростання в цьому секторі на основі розвитку переробних потужностей.

Заявлена політика та існуюча програма в цілому відповідають вимогам і принципам сталого розвитку і спрямовані на створення сприятливих умов для бізнесу, на вдосконалення ринкових інститутів і формування інфраструктури, на розвиток людського капіталу.

Метою політики є підвищення рівня благополуччя населення, скорочення рівня бідності, якісний розвиток людського потенціалу на основі стимулювання зростання реальних доходів населення, забезпечення державних гарантій та підвищення якості послуг у соціальній сфері. Основними напрямками реалізації цілей програми є прискорення темпів економічного зростання, підвищення ділової активності та конкурентоспроможності виробництва в країні.

Серед галузей інвестиційно-інноваційного типу розвитку значиме місце займає лісовий комплекс, головним завданням якого, відповідно до Концепції, є підвищення ефективності комплексного використання деревини, пріоритетний розвиток переробки на основі комбінування лісозаготівель та деревообробки.

Тобто в середньостроковій програмі передбачається помітна інтенсифікація лісопромислового виробництва на основі зростання обсягів переробки деревини, а сталий розвиток лісового комплексу ототожнюється з повною утилізацією лісосічного фонду.

Здійснення заходів середньострокової програми дозволить значно знизити сировинну спрямованість експорту лісоматеріалів, підвищити ефективність і конкурентоспроможність лісового комплексу, зміцнити його частку у формуванні валового продукту і бюджету країни.

Для цього необхідно вирішити наступні завдання: технічне переозброєння підприємств лісопромислового комплексу, в тому числі і за рахунок впровадження системи лізингу; розвиток лісопереробних виробництв

підвищення частки готової продукції; вдосконалення системи підготовки інженерно-технічних і керівних кадрів; організація випуску техніки та обладнання на підприємствах краю на принципах кооперації з міжнародними та зарубіжними партнерами; впровадження екологічно адаптивних технологій та обладнання лісозаготівельного виробництва; широке використання низькотоварної деревини та відходів, у тому числі для виробництва електричної та теплової енергії.

Досить актуальним стає формування системи механізмів управління, що забезпечують сталий розвиток лісового комплексу.

У зв'язку з цим, управління лісовим комплексом країни має здійснювати, по-перше через регулювання і врегулювання за допомогою диференційованої державної політики, на основі розвитку ринкових, цивільно-правових або договірних відносин між державою і бізнесом.

По-друге, складовою частиною державної лісової політики є забезпечення сталого управління лісами на основі пріоритетного розвитку переробки деревини та зростання інтеграційної ефективності.

По-третє, сталий розвиток лісового комплексу передбачає створення механізмів ефективного орендного (концесійного) довгострокового лісокористування, що забезпечують сприятливі умови для розвитку комплексного (багатоцільового) використання деревини та лісових ресурсів, транспортної інфраструктури та компенсації коштів орендарів (концесіонерів), вкладених у соціальну сферу та охорону природи.

По-четверте, визначальним елементом організаційно-економічного механізму регулювання лісового комплексу є організація допуску лісокористувача до державних лісових ресурсів з метою максимізації інтегральної ефективності господарювання в лісах.

По-п'яте, складовими компонентами господарського механізму сталого розвитку лісового комплексу має стати його соціальна та екологічна компоненти, тобто органічний синтез вимог сталого управління лісами.

Як зазначалося раніше, основними напрямками вдосконалення господарського механізму управління лісовим комплексом є його економізація, екологізація та соціалізація або демократизація.

Економізація нами визначається як система заходів, спрямована на посилення ролі і місця економічних методів, інструментів і регуляторів сталого розвитку лісового комплексу, тобто, як результат, економізація означає велику роль економічних методів управління (табл. 3.1). Необхідність економізації обумовлена слабким впливом платежів на рівень ефективного використання природних ресурсів (лісу).

На наш погляд, основним її кількісним індикатором є бюджетний вклад природоресурсного (лісового) сектору української економіки, також слід виділити рівень податкового тягара, співвідношення фактичного та граничного рівня податкового тягара; співвідношення податкового тягара і відтворювальних можливостей підприємств та інші.

Центральним напрямком підвищення рівня економічної ефективності господарського механізму є створення рентної системи оподаткування, яка забезпечує інноваційність сталого розвитку лісового комплексу. При цьому система повинна бути політично відповідальною, адміністративно простою, гнучкою, справедливою і економічно ефективною, тобто відповідати принципам управління.

Екологізація господарського механізму визначається як система заходів, що посилює облік екологічних вимог та використання економічних оцінок екологічних та господарсько-екологічних функцій лісу при прийнятті управлінських рішень у системі лісового комплексу, сукупність заходів, спрямована на розвиток екологічних методів, інструментів та нормативів сталого розвитку лісового комплексу. Тобто, як результат, екологізація означає більший облік екологічних вимог і більший обсяг використання екологічних критеріїв в управлінні (табл. 3.1).

Зростаючі масштаби забруднення природного навколишнього середовища, деградації лісового потенціалу та інші наслідки господарської

діяльності, обумовлюють підвищення значущості глобальної кліматорегулюючій ролі лісів та їх екологічних функцій. Остання обставина поряд з розвитком сертифікації лісів, з впровадженням екологічного адаптивних і безвідходних технологій, з підвищенням рівня природоохоронних витрат і з посиленням значення екобезпеки, з ростом споживчого попиту на екологічні або «зелені» товари, зумовлює облік екологічного аспекту в господарському механізмі.

У свою чергу, екологізація лісових платежів, полягає в оцінці соціально-екологічних цінностей лісових ресурсів, в обліку наслідків господарської діяльності та в оцінці економічного збитку. Таким чином, екологізація господарського механізму є наслідком і продовженням екологізації мислення і виробництва.

Під екологізацією виробництва розуміється ресурсозберігання, раціоналізація виробництва і його організація з мінімальним екологічним збитком, Охорона природи, комплексне і багатоцільове використання природних ресурсів, а екологічність виробництва визначається як відносини, які забезпечують максимальний екологічний ефект або максимальну ступінь відповідності нормативним параметрам розвитку.

Головними напрямками підвищення рівня ефективності екологічного господарського механізму є послідовна і системна реалізація принципу більш повної компенсації економічного збитку від негативного впливу на ліс, оцінка екологічних ризиків, а також диференціація лісових платежів з урахуванням рівня переробки деревини, екологічності продукції та адаптивності технологій.

Соціалізація господарського механізму або демократизація управління визначається як система заходів, яка підвищує роль суспільства і цивільно-правових відносин, соціальних методів і нормативів управління через інституціоналізацію та гуманізацію механізмів регулювання (табл . 3.1).

Система методів організаційно-економічного механізму стійкого розвитку лісного комплексу

Напрямок розвитку	Кількісна оцінка по рівням управління (країна, регіон, підприємство)	Основні проблеми	Напрями підвищення рівня ефективності господарчого механізму	Можливі ефекти
Економізація – зростання ролі економічних методів	доля платежів у собівартості і ціні продукції; рівень податкового тягаря, співвідношення фактичного і граничного рівня податкового тягаря; співвідношення податкового тягаря і відтворювальних можливостей підприємств; бюджетний внесок природоресурсної економіки; рівень виконання бюджетних зобов'язань: ступінь диференціації, кількість варіацій платежів; рівень економічної ефективності	низький рівень ставок лісових платежів, який визначає неефективне використання лісових ресурсів, неповне вилучення ренти; слабка диференціація платежів та їх «невикористання»	коригування ставок платежів, за допомогою індексації: більш повне вилучення ренти – рентний підхід: збалансований розподіл платежів за рівнями бюджету; гарантованість фінансування відтворення лісів; диференціація платежів від характеристик лісу: рівня переробки, адаптивності технологій; рентна система оподаткування, її інноваційна спрямованість	прибутковість, конкурентоспроможність економічна ефективність сталого управління лісом
Екологізація- посилення екологічних вимог і цінностей лісу	частка екологічних витрат у виробництві; рівень податкового тягаря екологічних платежів; співвідношення платежів за зворотне споживання ресурсів і природоохоронних витрат; бюджетний внесок екологічних податків; експортна виручка від продажу квот на викиди; ступінь диференціації платежів; кількість екологічних оргструктур; для систем сертифікації ISO 14000; рівень природоохоронних витрат і ефектів; екологічність і адаптивність виробництва	великі екологічні та лісівничі втрати - а також слабкий облік економічного збитку в платежах за негативний вплив на середовище, які визначають деградацію лісів, незбалансованість використання та відтворення	більш повний облік екологічного збитку; оцінка екологічних ризиків; поступова реалізація принципу більш повної компенсації економічного збитку від негативного впливу на ліс; диференціація платежів з урахуванням рівня використання та відтворення природоохоронних витрат, екологічності та адаптивності виробництва, продукції та технологій	зростання якості лісового потенціалу, підвищення комплексної продуктивності лісоземельного угіддя еколого-лісового ефекту сталого управління лісом
Соціалізація – підвищення ролі особистості і суспільства, цивільно-правових відносин через інституціоналізацію і гуманізацію механізмів управління	рівень соціальних витрат; соціальні програми і національні проєкти, рівень їх фінансування; наявність і ступінь завершеності соціальних нормативів (прожитковий рівень, мінімальна і середня заробітна плата і т. д.); розвиток групових форм організації та управління, гуртки якості; частка сертифікованих лісів; багатовимірність систем сертифікації; різні форми і рівні взаємодії бізнесу і суспільства (асоціації, союзи і т. л.)	відсутність реальних механізмів впливу на владу, низький рівень суспільної моралі, нездорова конкуренція і заздрість, а також відсутність належної мотивації, які визначають неефективну працю, високий рівень експлуатації трудящих і диференціації доходів	розвиток особистості і громадянського суспільства за допомогою участі громадян і громадськості в обговоренні прийнятих рішень; оцінка іміджу бізнесу і вплив на нього в ході добровільної сертифікації сталого управління лісом (екоаудиту); взаємодія громадських об'єднань, держави і бізнесу-ступінь розвитку державночастного і соціального партнерства: розвиток модельних або програмноцільових лісів	якість людського капіталу, рівень організаційної культури виробництва-соціальний ефект сталого управління лісом

Інституціоналізація визначається як процес формування норм, правил, приведення їх в систему, яка здатна забезпечувати задоволення потреб особистості, груп і суспільства, як різноманітних процесів організації соціальних одиниць. Інституціоналізація господарського механізму, як процес формування цінностей і традицій, створює зовнішнє середовище для ефективної «роботи» інших механізмів управління.

Гуманізація механізмів управління означає, що центром розвитку є людина, активно бере участь в управлінні, і передбачає посилення групової організації та розвиток горизонтальних зв'язків. Необхідність соціалізації обумовлена слабкістю механізмів впливу на владу, руйнуванням традиційної системи цінностей, а також нерозвиненістю соціальних нормативів і норм.

Ключовими напрямками підвищення рівня ефективності соціально господарського механізму, на наш погляд, є розвиток орендних відносин і багатомірної системи добровільної сертифікації управління стійким лісокористуванням.

ВИСНОВКИ

Дослідження основних проблем і тенденцій розвитку лісового комплексу регіону, а також оцінка ефективності та відповідності методів управління принципам сталого розвитку та вимогам інноваційного стилю функціонування лісового сектору дозволили отримати такі основні результати:

1) доведено, що концепція переходу до сталого розвитку лісового комплексу, повинна будуватися на адаптивних стратегіях і на поєднанні інтенсивного і екстенсивного лісокористування. У свою чергу, господарський механізм повинен розглядатися цілісно як система, що має внутрішню структуру, яка утворюються правовим, соціальним, організаційним, екологічним, економічним механізмами, а його зовнішньою оболонкою або середовищем виступають інституційний та інформаційний механізми управління.

2) оцінка сучасного лісового сектора України підтверджує висновок про те, що комплекс підходить до лісосировинних обмежень, до екстенсивних меж свого розвитку. Розуміння цього на практиці зумовлює останнім часом стійке зростання інвестицій у розвиток деревообробки, внаслідок чого темпи зростання і прискорення показників виробництва продукції переробки починають випереджати відповідні параметри розвитку лісозаготівельного виробництва.

3) оцінка методів господарського механізму управління лісовою галуззю в регіоні показує, що виснажливе лісокористування, слабка ступінь переробки деревини, низька ефективність є наслідком невідповідності методів управління вимогам та принципам сталого розвитку лісового сектору. При цьому аналіз лісових платежів показує їх низький рівень і слабку диференціацію, вони не створюють стимулів для розвитку переробки деревини та інтеграції виробництва. Відбуватися тенденція вирівнювання податкового тягара на лісозаготівлях та переробці деревини. Організаційно-економічні методи, представлені орендою ділянок лісового фонду та орендними платежами, забезпечують підвищення показників ефективності господарювання в лісах краю, які полягають у збільшенні виходу продукції з одиниці площі і зростанні бюджетної ефективності.

4) на наш погляд, в ефективності впливу методів господарського механізму лісового комплексу мають місце закономірне посилення екологізації механізмів і ослаблення соціальної відповідальності бізнесу. Вважаємо, що поліпшення методів управління необхідно здійснювати на основі партнерства з урахуванням напрямків і сумарної ефективності інвестицій, комплексності та адаптивності виробництва і в ході переговорів, тобто на основі розвитку цивільно-правових відносин.

5) запропонована модель реформування господарського механізму, заснована на рентному підході, диференціації та екологізації платежів, а також на довірчих відносинах. Вона органічно включає в себе основні напрямки вдосконалення господарського механізму стійкого розвитку лісового комплексу, кількісні критерії їх оцінки, шляхи підвищення ефективності управління у взаємозв'язку з факторами успіху, а також методичні положення щодо диференціації лісових платежів та упорядкування процедур по поданню лісових ділянок в комплексне і багатоцільове користування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамовський О. М. Комплексна еколого-економічна оцінка лісових ресурсів як фактор сталого лісокористування. Наукові праці Лісівничої академії наук України : зб. наук. праць. Львів : РВВ НЛТУ України., 2004. Вип. 3. С. 43-46.
2. Бабич Р.Б. Економіко-правове регулювання екологізації виробництва у сфері лісового комплексу. Причорноморський екологічний бюлетень. 03/2004 N1(11).С.114-118 . 4
3. Бойко Я.М. Механізми розвитку лісового господарства регіону (на прикладі Закарпатської області): Дис. канд. екон. наук. 08.00.05 -К 61.051.02 в /ДВНЗ «УжНУ» МОН України. – Ужгород, 2010. – 213 с.
4. Бохан А. В Визначальні принципи екологізації підприємництва в сучасних умовах трансформації суспільства / А.В. Бохан // Актуальні проблеми економіки. – НАУ. – 2007. - № 9 – С. 153-160. 161
5. Васюта О. А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального виміру: монографія / Васюта О. А. – Тернопіль: “Гал-Друк”, 2001. – 600 с.
6. Веклич О.А. Еколого-економічні протиріччя. – К.: Наук. думка, 1991. – 144 с.
7. Данилишин Б.М. Еколого-економічні проблеми забезпечення сталого розвитку продуктивних сил України (на прикладі АПК України): Автореф. дис. д-ра екон. наук 08.10.01 / РВПС України НАН України. – К.,1997. – 62 с.
8. Данько Т. І. Реалізація положень концепції сталого розвитку через призму проведення комплексної лісової політики держави / Римар М. В., Данько Т. І. // Вісник Національного університету "Львівська політехніка" : зб. наук.-прикладних праць. (Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку). – Львів : НУ "Львівська політехніка", 2011. – № 714. – С. 517-522.
9. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm

10. Дребот О.І. Збалансований розвиток лісового сектору економіки в контексті європейської інтеграції України: [монографія] / О.І. Дребот, М.Х. Шершун, О.І. Шкуратов. – К.: Аграрна наука, 2014. – 317 с.

11. Дьяченко Я.Я. Интенсификация использования и воспроизводства лесосырьевых ресурсов Украины. – К.: Наук. думка, 1992. – 121с.

12. Економіка України: потенціал, реформи, перспективи: Монографія: у 5 т. Том 4. Соціальна та регіональна політика в умовах переходу до ринкової економіки / За ред. В.Ф. Бесєдіна, І.К. Бондар, В.І. Пили, Н.А. Соколенко. – К., 1996. – 432 с.

13. Задачаина С.О. Організаційно-економічний механізм управління сталим розвитком лісового сектору економіки / С.О. Задачаина // Збалансоване природокористування. – 2014. – № 2. – С. 98–101.

14. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. // Екологія і закон: Екологічне законодавство України: У 2-х кн. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – Кн. 1. – С. 14- 51. – (Законодавчі акти).

15. Інструкцією про механізм справляння збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду, затвердженої наказом Державного комітету лісових ресурсів України від 15 жовтня 1999 року № 91/241/129/236/565, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 15 листопада 1999 року за № 785/4078 (зі змінами).

16. Карпук А. І. Розвиток ринкового регулювання лісокористування / А. І. Карпук // Вісник аграрної науки. – 2011. – № 7. – С. 63-65.

17. Концепція державної цільової програми розвитку лісового господарства України на 2016-2020 роки. Проект для обговорення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=113516&cat_id=82872.

18. Кравців В.С. Регіональна екологічна політика в Україні (теорія формування, методи реалізації): [монографія] / В.С. Кравців. – НАН України.

Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2007. – 336 с.

19. Критерії та індикатори сталого розвитку лісової галузі України. Методичні рекомендації з питань ведення та управління лісовим господарством / За ред. академіка УААН О.І. Фурдичка. - К: Нора-прінт, 2003. - 138 с.

20. Лебедевич С.І. Методологічні основи формування екологічного менеджменту і екоаудиту в лісовиробничому комплексі України: [монографія] / С.І. Лебедевич. – Львів: Камула, 2005. – 256 с.

21. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. (в ред. від 08.02.2006 р.). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.ua>

22. Ліщук М. Є. Напрямки реформування системи управління лісами в контексті національної лісової політики [Електронний ресурс] / М.Є. Ліщук, О.М. Шубалий. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.

23. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: підручник / Л. Г. Мельник. - Суми : Університетська книга, 2002. - 352 с.

24. Пила В.І. Програмно-цільове планування міжгалузевого лісопромислового комплексу. – К.: Наук. думка, 1990. – 208 с.

25. Податковий кодекс України: Закон України № 2755–VI від 02.12.2010 / Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. –Т. 1. – С. 9.

26. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми «Ліси України» на 2010 – 2015 роки» від 16 верес. 2009 р., № 977 [Електронний ресурс]. – Ресурс доступу: <http://zakon.rada.gov.ua> 93. Постанова КМУ від 01.03.1999 р. № 303 Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору. – Офіційний вісник України. – 1999 р. – № 9. – С. 89.

27. Про заходи щодо посилення державного контролю у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів // Указ Президента України № 1 від 5 січня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua>

28. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №41.

29. Прокопенко О.В. Екологізація інноваційної діяльності: мотиваційний підхід: монографія / О.В. Прокопенко. – Суми: Університетська книга, 2008. – 392 с.

30. Розпорядження КМУ від 18.04.2006 р. № 208–р «Про схвалення Концепції реформування та розвитку лісового господарства». // Офіційний вісник України. – 2006. – № 16. – С. 224.

31. Синякевич І.М. Економіка галузей лісового комплексу: Підручник. – Львів: Світ, 1996.- 184 с.

32. Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосовування (ISO 14011:2004, IDT) : ДСТУ ISO 14001:2006. – К.: Держспоживстандарт України, 2006. – 31 с. – (Нац. стандарт України).

33. Туниця Ю.Ю. Природна економіка і наближене до природи лісівництво: ідентичність концепцій та можливості їхнього взаємозбагачення / Ю.Ю. Туниця // Наукові праці лісівничої академії наук України: Збірник наукових праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2011. – № 9 – С. 14–21.

34. Ферару Г.С. Экологизация производства на предприятиях лесопромышленного комплекса России: монография / Г.С. Ферару; Поморский гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. - Архангельск: Поморский университет. – 2006. - 193 с.

35. Фурдичко О.І. Лісова галузь України у контексті збалансованого розвитку: теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційні аспекти: Монографія / О.І. Фурдичко, В.В. Лавров.-К.: Основа, 2009. – 424 с.

36. Хвесик М.А., Шубалий О.М., Василик Н.М. Комплексне використання лісоресурсного потенціалу: механізми стимулювання, інституціональне, та інноваційно-інвестиційне забезпечення: Монографія / М.А. Хвесик, О.М. Шубалий, Н.М. Василик. – Київ: ТОВ «ДКС», 2011. – 498 с.

37. Ярова І.Є. Організаційно-економічні засади розвитку екологічно орієнтованого управління лісогосподарюванням / І.Є. Ярова // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.03. – С. 304–314.

ДОДАТКИ